

บัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกของห้องสมุดบางแห่งในยุโรป

บัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกซึ่งจะกล่าวถึงในบทนี้หมายถึงเฉพาะบัตรหลักของหนังสือภาษาตะวันออกที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย และห้องสมุดบางแห่งในยุโรปมีไว้ในครอบครอง ผู้เขียนได้ศึกษาบัตรรายการหนังสือตัวเขียนของหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส (Bibliothèque Nationale) หอสมุดแห่งชาติเคนซิงตัน (The Royal Library) ซึ่งมีบัตรรายการที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม (book catalogue) ออกเผยแพร่ คือ

Cabaton, A. Catalogue Sommaire des Manuscrits Indiens Indochinois & Malayo-Polynésiens. Paris : Bibliothèque Nationale, 1912.

Coedès, George. Catalogue des Manuscrits en Pāli, Laotien et Siamois Provenant de la Thaïlande. Copenhagen : The Royal Library, 1966.

ส่วนหอสมุดแห่งชาติอังกฤษ (British Library) ปรากฏว่าขณะนี้แผนกหนังสือตัวเขียนและหนังสือตัวพิมพ์ภาษาตะวันออก (Department of Oriental Manuscripts and Printed Books) ยังไม่ได้จัดพิมพ์บัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทยออกเผยแพร่ เพียงแต่อยู่ในขั้นเตรียมการจัดพิมพ์เท่านั้น^๑ ผู้เขียนจึงได้ออกศึกษาหลักเกณฑ์การลงรายการจาก British Museum. Department of Oriental Manuscripts and Printed Books. Hand-List of the Tai and

^๑ Letter from H.D. Ginsburg, Specialist for Thai and Cambodian, Department of Oriental Manuscripts and Printed Books, British Library, London, September 29, 1976.

Mon - Khmer Manuscripts in the British Museum, Together with Pali Manuscripts from the Corresponding Region. 1968. (Xerox copy)

สำหรับหนังสือบัตรรายการอีกชุดหนึ่ง (มี ๒ ภาค) ที่ได้นำมาศึกษาด้วย คือ Wenk, Klaus. Thai - Handschriften. ("Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland," Band IX). Wiesbaden : Franz Steiner Verlag, 1963 - 1968. หนังสือชุดนี้เป็นสัปดาห์ของหนังสือตัวเขียนภาษาไทยซึ่งมีอยู่ในห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

หนังสือตัวเขียนของหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศสอยู่ในความรับผิดชอบของแผนกหนังสือตัวเขียน (Department of Manuscripts) ซึ่งเป็นแผนกหนึ่งในจำนวนทั้งหมด ๕ แผนก แผนกหนังสือตัวเขียนตั้งขึ้นใน ค.ศ. ๑๗๒๑ แผนกนี้มีหนังสือตัวเขียนทุกภาษา เป็นหนังสือตัวเขียนในยุคก่อนกำเนิดการพิมพ์ และหนังสือตัวเขียนสมัยใหม่ทุกประเภท เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวรรณคดี เช่น เอกสารชิ้นต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส รัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๑ ถึงพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ เอกสารเกี่ยวกับการเมือง และประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ ๑๖ และศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้น การจัดหมวดหมู่หนังสือตัวเขียนใช้วิธีแบ่งตามภาษาที่ใช้ในหนังสือตัวเขียน สำหรับหนังสือตัวเขียนกลุ่มสำคัญจะแยกเป็นกลุ่มพิเศษต่างหาก

ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา แผนกนี้ได้จัดทำคู่มือช่วยค้นคว้าและบัตรรายการหนังสือตัวเขียนเป็นจำนวนมาก เช่น ทะเบียนเอกสารของหนังสือตัวเขียนภาษากรีก ภาษาละติน ภาษาฝรั่งเศส บัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออก รายชื่อหนังสือตัวเขียนที่ได้รับใหม่ เป็นต้น การจัดทำคู่มือช่วยค้นคว้าและบัตรรายการทำโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา

หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกที่มีแหล่งกำเนิดใน
ประเทศไทยของหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศสซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปนี้ประมวลจาก Cabaton,
A. Catalogue Sommaire des Manuscrits Indiens, Indochinois & Malayo-
Polynésiens. Paris : Bibliothèque Nationale; 1912, ภาคที่ ๒ หน้า ๑๘๖ -
๒๑๒ มีบัตรรายการทั้งสิ้น ๘๑ รายการ

การทำบัตรหลักของหนังสือตัวเขียนที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติ
ฝรั่งเศสใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้คือ

๑. ลงชื่อเรื่อง (ถ้ามี) เป็นรายการหลัก ไม่ใช่ชื่อผู้แต่งเนื่องจากหนังสือ
ตัวเขียนส่วนใหญ่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ใช้อักษรโรมันเขียนคำอ่านภาษาไทย

Phra:Aphaïmāni

พระอภัยมณี

Phra:Malāi

พระมาลัย

Khun chāng khun p' hēn

ขุนช้างขุนแผน

Phra:ayakan laksānāthāt

พระอัยการลักษณะทาส

Pa:ri nippān

ปรีนิพพาน

๒. ลงคำอธิบายสาระสำคัญของหนังสือตัวเขียนถัดจากชื่อเรื่อง

Pathōmmakoka.

Méthode en vers pour enseigner aux enfants la
langue siamoise, la politesse et la morale.

ปฐมกกา.

แบบเรียนซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ใช้สำหรับสอนภาษาไทย มรรยาทผู้ดี
และศีลธรรมแก่เด็ก.

Phra:ayakan laksāññā munlāvivāt.

Code civil.

พระอัยการลักษณะมูลวิชาวาท.

ประมวลกฎหมายแพ่ง.

Phra:racāthirāt phong sāvādan mu'ang mōn.

Annales du Pégou, de la Birmanie et du Siam
depuis 630 jusque vers 1640, traduites du mōn en
siamois vers 1785.

พระราชาริราช พงศาวดารเมืองมอญ.

ประวัติศาสตร์เมืองพุกาม พม่า และสยามตั้งแต่ ค.ศ. ๖๓๐ ถึงประมาณ
ค.ศ. ๑๖๔๐ แปลจากภาษามอญเป็นภาษาไทยประมาณ ค.ศ. ๑๗๘๕.

Khāmavāsi araññavāsi.

Entretien sur la religion entre deux moines, l'un
habitant la ville, l'autre la forêt.

คามวาสี อรณฺญวาสี.

การอุปถัมภ์พระสงฆ์ ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งอาศัยอยู่ในเมือง อีกฝ่ายหนึ่งอาศัย
อยู่ในป่า.

Phra:Malāi.

Récit, tiré d'un texte pāli-singhalais, de
l'ascension au ciel du moine Malāi et de sa descente
aux enfers.

พระมาลัย.

เป็นเรื่องเล่า โค้ดเคาจากหนังสือภาษาบาลีอักษรสิงหล กล่าวถึงพระมาลัย
เดินทางไปสวรรค์และนรก.

๓. ในกรณีที่ไมทราบชื่อเรื่อง ลงคำอธิบายสาระสำคัญของหนังสือตัวเขียน
เป็นรายการแรก

๔. ถ้าเป็นหนังสือตัวเขียนที่มีผู้แปลเป็นภาษาอื่น ระบุภาษาที่ใช้แปลถ่ายทอดและ
ชื่อผู้แปล (ถ้ามี) รายการนี้ลงถัดจากรายการในข้อ ๒

Traduits en français par F.X. Tessier.

แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส โดย แอฟ. อิกซ์. เทสซีเยร์.

Traduits mot-a-mot en latin par M. Clemenceau.

แปลคำต่อคำเป็นภาษาลาติน โดย แอม. เคลมงโซ

๕. ลงรายละเอียดอื่น ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน

๕.๑ ในกรณีที่เนื้อเรื่องบันทึกด้วยภาษาหนึ่ง และมีคำอธิบายเนื้อเรื่องเป็น
อีกภาษาหนึ่ง ระบุไว้เช่นกัน

Le texte est en pāli, la glose en siamois.

เนื้อเรื่องเป็นภาษาบาลี มีคำอธิบายภาษาไทยประกอบ

๕.๒ ระบุจำนวนเล่ม ในกรณีที่หนังสือตัวเขียนซึ่งเนื้อเรื่องไม่สมบูรณ์
หรือมีไม่ครบชุดกล่าวหาว่าขาดตอนใดระบุไว้ด้วย

En deux volumes

๒ เล่ม

Deux tomes en un volume

สองเล่มใน ๑ เล่ม

Imcomplet

ไม่สมบูรณ์

Fragment sur olles

เรื่องจารชนโปลานเป็นเพียงบางตอนไม่จบความ

Troisième volume

เล่ม ๓.

Divisées en 20 livres, avec un sommaire en tête de

chaque livre. Manquent les quatre derniers livres.

แบ่งเป็น ๒๐ เล่ม มีเรื่องย่อปรากฏที่ตอนต้นของทุก ๆ บท ขนาด ๔ เล่ม
สุดท้าย.

๕.๓ กล่าวถึงลักษณะภาพประกอบ

Une fleur d'ornement au premier pli.

มีรูปดอกไม้ในกระดาษทบแรก

Nombreuses figures représentant les animaux du cycle

duodénaire et des personnages finement dessinées

et coloriées.

มีภาพหลายภาพแสดงรูปสัตว์และเทวดาประจำปีนักษัตรทั้ง ๑๒ ปี วาดและ
ระบายสีอย่างประณีต.

๕.๔ ลงชื่อบุคคลที่มอบหนังสือตัวเขียนแกหอสุมุคา

Offert à la bibliothèque impériale par Mgr. J. Bapt
Pallegoix.

สังฆราช ของ เบ็บคิสต์ ปาลเลอกัวซ์มอบให้หอสุมุคหลวง.

๕.๕ ลงปีที่เขียนถ้าไม่ทราบเวลาที่แน่นอน ใจศักรรณแทน

๕.๖ บอกชื่อตัวอักษรที่ไร และลักษณะลายมือเขียน

Ecriture siamoise cursive.

ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจง

Ecriture siamoise vulgaire.

ลายมือเขียนอักษรไทยตัวหวัด

Ecriture mul et siamoise cursive

ลายมือเขียนอักษรขอมตัวมูลและอักษรไทยตัวบรรจง

๕.๗ บอกประเภทวัสดุที่ใช้รองรับตัวอักษร^๓ จำนวนแผ่น (ถ้าเป็นหนังสือ
ตัวเขียนที่มีหลายเล่มจบ บอกจำนวนแผ่นของแต่ละเล่มตามลำดับ) ขนาดกว้างยาวของหน้า
หนังสือ จำนวนบรรทัดในแต่ละหน้า และจำนวนตัวอักษรโดยเฉลี่ยในแต่ละบรรทัด

Parabéike, 20 plis de 355 x 110 mm., 5 l.,

25 à 36 aks.

สมุดไทย, ๒๐ ทบ ขนาด ๓๕๕ + ๑๑๐ มม., ๕ บรรทัด,

๒๕ - ๓๖ ตัวอักษร

^๓ในกรณีที่เป็นสมุดไทย รายละเอียดเรื่องนี้อาจจะไว้ เนื่องจากคำว่า plis (ในรายละเอียดอันถัดไป) ซึ่งแปลว่า ทบ เป็นลักษณะนามใช้ระบุจำนวนแผ่นในสมุดไทย และบอกให้ทราบถึงประเภทของวัสดุที่ใช้รองรับ (ดูย่อหน้าสุดท้ายในบัตรรายการ ตัวอย่างที่ ๑ และตัวอย่างที่ ๔ ในหน้าถัดไป)

Parabéike, 27, 28, 28, 29, 30 et 28 plis de
340 x 110 mm., 4 l., 30 à 35 aks.

สมุดไทย, ๒๗, ๒๘, ๒๘, ๒๙, ๓๐ และ ๒๘ ทบ ขนาด
๓๔๐ + ๑๑๐ มม., ๔ บรรทัด, ๓๐ - ๓๕ ตัวอักษร

33 olles de 505 x 55 mm., 5 l., 35 à 45 aks.

ใบลาน ๓๓ ใบ ขนาด ๕๐๕ + ๕๕ มม., ๕ บรรทัด,
๓๕ - ๔๕ ตัวอักษร.

Mss. en forme de paravent, de chacun 28 plis,
de 330 x 110 mm., 4 l., 30 a 35 aks.

หนังสือตัวเขียนพับทบเป็นชั้น, แต่ละเล่มมี ๒๘ ทบ ขนาด ๓๓๐ +
๑๑๐ มม., ๔ บรรทัด, ๓๐ - ๓๕ ตัวอักษร.

ตัวอย่างบัตรรายการหนังสือตัวเขียนจากประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส

ตัวอย่างที่ ๑

Sánja fárängsēt.

Traité entre la France et le Siam.

XIXe siècle. Ecriture siamoise cursive.

30 plis de 350 x 110 mm., 4 l., 20 à 25 aks.

สัญญาฝรั่งเศส

สนธิสัญญาระหว่างประเทศฝรั่งเศสและประเทศสยาม

ศตวรรษที่ ๑๙. ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจง, ๓๐ ทบ

ขนาด ๓๕๐ + ๑๑๐ มม., ๔ บรรทัด ๒๐ - ๒๕ ตัวอักษร

ตัวอย่างที่ ๒

Phra:aya:kan laksānā kù nī.

Lois qui règlent les dettes, le prêt et l'interêt dans le royaume de Siam. - Ms., en forme de paravent, écrit a la stéatite. - Une fleur d'ornement au premier pli.

XVIIIe siècle. Ecriture siamoise cursive. 28 plis de 350 x 110 mm., 4.l., 25 a 30 aks.

พระอัยการลักษณะภูนี้

กฎหมายว่าด้วยการชำระหนี้สิน การกู้ยืม และดอกเบี้ย ในราชอาณาจักรสยาม. หนังสือตัวเขียน, ลักษณะพับทบไปมา, (เส้นคินสอขาว. มีรูปดอกไม้ในกระดาษทบแรก.

ศตวรรษที่ ๑๘. ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจง, ๒๘ ทบ ขนาด ๓๕๐ + ๑๑๐ มม., ๔ บรรทัด, ๒๕ - ๓๐ ตัวอักษร.

ข้อสังเกตในบัตรรายการตัวอย่างที่ ๒ ได้ระบุลักษณะรูปเล่มของหนังสือตัวเขียน ถัดจากเนื้อเรื่องย่อ และระบุประเภทของวัสดุที่ไ้เขียน (คินสอขาว) รายละเอียดเหล่านี้มีปรากฏในบัตรรายการเพียง ๕ รายการในจำนวนบัตรรายการหนังสือตัวเขียน สมุดไทย ๓๗ รายการ บัตรรายการหนังสือสมุดไทยส่วนใหญ่ลงรายละเอียดเรื่องลักษณะรูปเล่มเช่นเดียวกับในตัวอย่างที่ ๑ ย่อหน้าสุดท้าย กล่าวคือ ละคำว่า parabéike บอกเฉพาะจำนวนทบและขนาดรูปเล่มและมีได้ระบุประเภทของวัสดุที่ไ้เขียน

ตัวอย่างที่ ๓

Phra:aya:kan laksānā munlāvivāt.

Code civil. - Ms., en forme de paravent, écrit à la stéatite

XIXe siècle. Ecriture siamoise cursive.

Parabéike, 28 plis de 345 x 115 mm., 4 l., 30 - 35 aks.

พระอัยการลักษณะมูลวิาท.

ประมวลกฎหมายแพ่ง. หนังสือตัวเขียน, ลักษณะพับทบไปมา, เส้นกินสองขา

ศตวรรษที่ ๑๙. ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจง, สมุดไทย, ๒๘ ทบ ขนาด ๓๔๕ + ๑๑๕ มม., ๔ บรรทัด, ๓๐ - ๓๕ ตัวอักษร.

ตัวอย่างที่ ๔

Grammaire siamoise, en siamois.

XIXe siècle. Ecriture siamoise vulgaire.

37 plis de 350 x 120 mm., 4 l., 40 à 50 aks.

ไวยากรณ์, ภาษาไทย.

ศตวรรษที่ ๑๙. ลายมือเขียนอักษรไทยตัวหวัด. ๓๗ ทบ ขนาด ๓๕๐ + ๑๒๐ มม., ๔ บรรทัด, ๔๐ - ๕๐ ตัวอักษร.

ตัวอย่างที่ ๕

Requête d'un fermier d'impôts au ministre des finances.

XIXe siècle. Ecriture siamoise cursive. 1 feuillet de 255 x 375 mm., 11 l., 20 a 40 aks.

คำร้องทุกข์ของชาวนาคนหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องภาษีอากรถึงเสนาบดีกระทรวงการคลัง.

ศตวรรษที่ ๑๙. ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจง. ๑ แผ่น ขนาด ๒๕๕ + ๓๗๕ มม., ๑๑ บรรทัด, ๒๐ - ๔๐ ตัวอักษร.

ตัวอย่างที่ ๖

Formulaire médical. Pāli-siamois.

XVIIe siècle. Ecriture siamoise cursive et mul. 18 olles de 330 x 55 mm., 5 l., 25 à 35 aks.

คำรยาษา ภาษาบาลีและภาษาไทย

ศตวรรษที่ ๑๗ ลายมือเขียนอักษรไทยตัวบรรจงและอักษรขอม
ตัวมูล. ใบลาน ๑๘ ใบ. ขนาด ๓๓ + ๕๕ มม., ๕ บรรทัด,
๒๕ - ๓๕ ตัวอักษร.

ตัวอย่างที่ ๔, ๕ และ ๖ เป็นตัวอย่างบัตรรายการที่ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง

หอสมุดแห่งชาติเดนมาร์กมีแผนกหนังสือภาษาตะวันออก (Oriental Department) ซึ่งเก็บรักษาหนังสือตัวเขียนจากประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย หนังสือตัวเขียนเหล่านี้ได้จากการรวบรวมตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ จนถึงปัจจุบัน หอสมุดแห่งชาติเดนมาร์กได้เริ่มจัดหาหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกเมื่อคาร์สเทิน นีเบอร์ (Carsten Niebuhr) ได้เดินทางมายังภาคตะวันออกระหว่าง ค.ศ. ๑๗๖๑ - ๑๗๖๗ และรวบรวมหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกได้มากพอควร อีก ๑๐ ปีต่อมา หอสมุดได้รับมอบหนังสือตัวเขียนจากนักสะสมหนังสือบางคน เช่น ซี.จี. แครทเซนสไตน์ (C.G. Kratzenstein) พี.เอฟ. ซูม (P.F. Suhm) เวลานั้นหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกที่หอสมุดมีอยู่ในครอบครอง ส่วนใหญ่เป็นหนังสือตัวเขียนภาษาอาราบิก เปอร์เซีย และฮีบรู ครั้นถึง ค.ศ. ๑๘๒๔ รัสมุส รัสค์ (Rasmus Rask) นักภาษาศาสตร์ชาวเดนมาร์กได้นำหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะภาษาบาลีสันสกฤต และสิงหล กลับมายังประเทศเดนมาร์ก นอกจากนี้ หอสมุดยังได้รับหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกของห้องสมุดมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนมาสมทบอีกด้วย ในศตวรรษที่ ๒๐ นี้ หอสมุดแห่งชาติเดนมาร์กได้จัดหาหนังสือตัวเขียนภาษาบาลีจากประเทศศรีลังกา หนังสือโบราณจากประเทศที่นับถือพุทธศาสนา เช่น พม่า หนังสือตัวเขียนภาษาเนปาล สันสกฤต และเนวารี (Newari) จากประเทศเนปาล หนังสือตัวเขียนภาษาธิเบต ภาษามองโกล ภาษาจีน รวมทั้งหนังสือตัวเขียนจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ เช่น หนังสือโบราณจากประเทศลาว หนังสือตัวเขียนภาษาบatak (Batak) จากเกาะสุมาตรา หนังสือตัวเขียนของชาวเขาเผ่าเย้าในภาคเหนือของประเทศไทย

แผนกหนังสือภาษาตะวันออกเคยจัดพิมพ์เผยแพร่บัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกชุดหนึ่งเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๖ - ๑๘๕๗ ชื่อ Codices Orientales

^๔ Copenhagen. The Royal Library, Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections, (Copenhagen: the Royal Library, [n.d.]), p. [2 - 3]

Bibliothecae Regiae Havniensis ซึ่งทั้งหมด ๓ เล่ม ปัจจุบันหอสมุดแห่งชาติ
 เคนมาร์คมีหนังสือตัวเขียนเพิ่มปริมาณขึ้นอีกมาก แผนกหนังสือภาษาตะวันออกจึงจัดทำ
 บัตรรายการหนังสือตัวเขียนชุด Catalogue of Oriental Manuscripts,
Xylographs, etc. in Danish Collections การเขียนคำบรรยายลักษณะของ
 บัตรรายการใช้วิธีการของนักภาษาศาสตร์ บัตรรายการที่จัดพิมพ์แต่ละเล่ม เขียนคำบรรยาย
 ลักษณะโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะภาษา การวางแผนจัดทำบัตรรายการเหล่านี้มีคณะกรรมการ
 วิชาการรับผิดชอบโดยเฉพาะ

หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกที่มีแหล่งกำเนิดใน
 ประเทศไทย ของหอสมุดแห่งชาติเคนมาร์คซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป ผู้เขียนได้ศึกษาจาก
Coedès, George. Catalogue des Manuscrits en Pāli, Laotien et
Siamois provenant de la Thaïlande. Copenhagen: The Royal Library,
 1966. ซึ่งมีบัตรรายการทั้งสิ้น ๑๑๕ รายการ แบ่งออกเป็น ๓ ภาค ภาคแรกมี ๒๓ รายการ
 เป็นบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาบาลี อักษรธรรม (ยกเว้นเรื่อง อาทิกนุม ผูก ๑
 และผูก ๒ ซึ่งจารด้วยอักษรขอม และเป็นส่วนหนึ่งในรายการแรกของภาคนี้) ภาคสองมี
 ๘๒ รายการ เป็นหนังสือตัวเขียนภาษาลาว (laotien) อักษรธรรม ศาสตราจารย์
 ยอช เซเคส์ ผู้ทำบัตรรายการได้อธิบายความหมายของคำ "laotien" ว่า คือภาษา
 พื้นเมืองที่ใช้ในภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งภาษาพื้นเมืองของประชาชนซึ่งอาศัย
 อยู่บริเวณฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำโขง ศาสตราจารย์ ยอช เซเคส์ ได้ให้
 เหตุผลต่อไปอีกว่า คำ "laotien" ยังมีความหมายครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ทางภาษา
 วัฒนธรรม และศาสนาระหว่างกลุ่มชนในถิ่นลุ่มแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่งซึ่งอาจเรียกว่าลาว
 ตะวันตกและลาวตะวันออก จากคำอธิบายนี้พอจะสรุปได้ว่า หนังสือตัวเขียนที่นำมาทำ
 บัตรรายการในภาคสองนี้เป็นภาษาไทยลานนาและไทยน้อย (ใช้ในภาคอีสาน) เป็นหนังสือ
 ตัวเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น งานแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาพื้นเมือง
 ชาติก เป็นคณ ภาคสาม เป็นบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาไทย (ภาคกลาง)
 ๑๐ รายการ

หอสมุดแห่งชาติเคนมาร์คมีหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือตัวเขียนที่มีแหล่ง
 กำเนิดในประเทศไทย ดังนี้คือ

๑. ลงชื่อเรื่องเป็นรายการหลัก สะกดชื่อเรื่องโดยใช้อักษรโรมัน

Kammavācā

กมฺมวาจา

Sāmaññaphalasutta

สามัญญผลสุตฺต

Pathamamālā

ปฐมมาลา

Mādrī gam chānd

มัทรีคำฉันท

๒. ลงรายการบรรณลักษณะและรายละเอียดอื่น ๆ ที่น่าสนใจได้จากรายการ
ชื่อเรื่อง

- ๒.๑ หนังสือใบลาน ลงรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ถ้าขอบใบลานมีการประดับตกแต่ง อธิบายลักษณะการประดับ
ตกแต่งและลักษณะไม้ประดับใบลาน

๒.๑.๒ จำนวนใบลานทั้งหมดที่ประกอบเป็นหนังสือใบลานหนึ่งคัมภีร์
ขนาดกว้างยาว จำนวนบรรทัดในแต่ละหน้า ความยาวโดยประมาณของแต่ละบรรทัด
จำนวนผูก จำนวนใบลานในแต่ละผูก

๒.๑.๓ ลักษณะตัวอักษรที่ใช้จาร

๒.๑.๔ รายละเอียดอื่น ๆ ที่เห็นว่าจำเป็น เช่น สภาพของใบลาน
ชื่อผู้จาร ปีที่จาร

Manuscript sur feuilles de latanier à tranche
dorée, laquée rouge au milieu. 15 feuilles,
52.5 x 4.5 cm., portant chacune 5 lignes d'environ
45 cm. Ecriture soignée. Incomplet et mal conservé.
Sans date.

หนังสือใบลาน ปิดทองลงชาก. ๑๕ ใบ ๕๒.๕ + ๔.๕ ซม.
แต่ละหน้ามี ๕ บรรทัด แต่ละบรรทัดยาวประมาณ ๔๕ ซม. ลายมือ
บรรจง. ไม่สมบูรณ์ อยู่ในสภาพชำรุด. ไม่ปรากฏปีที่จาร.

ใบลานอยู่ในสภาพดี. จารโดย พระอินทภิกขุ เมื่อเดือนสิบ
จตุศักราช ๑๑๔๒ (มิถุนายน - กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๘๐).

Manuscrit sur feuilles de latanier. 52 feuilles,
54 x 4.5 cm. portant chacune 4 ou 3 lignes d'environ
50 cm, réparties en 2 liasses comptant chacune 26
feuilles. Ecriture (khōm) assez soignée. Assez
bien conservé. Sans date.

หนังสือใบลาน. ๕๒ ใบ, ๕๔ + ๔.๕ ซม. แต่ละหน้ามี
๓ - ๔ บรรทัด แต่ละบรรทัดยาวประมาณ ๕๐ ซม., แบ่งเป็น
๒ ผูก แต่ละผูกมี ๒๖ ใบ. ลายมือเขียน (อักษรขอม) ค่อนข้าง
บรรจง. อยู่ในสภาพดีพอใช้. ไม่ปรากฏปีที่จาร.

๒.๒ สมุดไทย ลงรายละเอียดต่อไปนี้

- ๒.๒.๑ ประเภทของสมุดและจำนวนเล่มถ้ามีมากกว่า ๑ เล่ม
- ๒.๒.๒ จำนวนแผ่นในแต่ละเล่ม (๑ แผ่นหมายถึง ๒ หน้าสมุดไทย
ประกอบควยส่วนที่เป็นกานหนานและกานหลัง)
- ๒.๒.๓ ขนาดกว้างยาว จำนวนบรรทัดในแต่ละหน้าและจำนวนหน้า
ที่มีข้อความ เรื่องใดที่มีความยาวเกินกว่า ๑ เล่ม บอกจำนวนหน้าที่มีข้อความในแต่ละเล่ม
- ๒.๒.๔ ลักษณะลายมือเขียนและวัสดุที่ใช้เขียน
- ๒.๒.๕ ระยะเวลาที่เขียน และรายละเอียดอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

เช่น ชื่ออาลักษณ์

Manuscrit sur papier noir, plié en paravent.

61 feuilles, 34 x 11 cm., portant de chaque côté 54 pages de texte ayant chacune 4 lignes d'écriture soignée à la gomme - gutte. Les feuilles de couverture sont abîmées. Date probable : 2me moitié du XIXe siècle.

สมุดไทยดำ. ๖๑ แผ่น ๓๔ + ๑๑ ข.ม. แต่ละคานมีส่วนที่เป็นข้อความ ๕๔ หน้า แต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด ลายมือเขียนบรรจง ตัวอักษรเส้นตรง. ปกชำรุด. ปีที่เขียน : อาจจะเป็นครึ่งหลังแห่งศตวรรษที่ ๑๙.

Manuscrit sur papier blanchâtre plié en paravent.

31 feuilles, 35.5 x 12 cm., portant au recto 29 pages et au verso 30 pages de texte ayant chacune 5 lignes d'écriture à l'encre noire assez soignée, surtout au début. Date indéterminée, sans doute assez récente.

สมุดไทยขาว. ๓๑ แผ่น, ๓๕.๕ + ๑๒ ข.ม., คานหน้าของเล่มสมุดมีข้อความ ๒๙ หน้า และคานหลังมีข้อความ ๓๐ หน้า แต่ละหน้ามี ๕ บรรทัด ตัวอักษรเส้นหมึกดำ ลายมือเขียนค่อนข้างบรรจงโดยเฉพาะตอนต้นเรื่อง. ปีที่เขียนไม่ทราบว่าเป็นเมื่อไรแน่ คงเขียนเมื่อไม่นานมานี้.

๕ คำว่า recto และ verso ซึ่งใช้กับสมุดไทยมีความหมาย ดังนี้ recto คือหน้า ซึ่งมีข้อความที่จำเป็นต้องอ่านก่อนข้อความในหน้าตรงข้ามที่เรียกว่า verso

4 manuscrits sur papier noir plié en paravent.
 Chaque volume se compose de 60 feuilles, 35 x 11 cm.,
 portant chacune, après les pages de garde et de titre,
 4 lignes d'écriture soignée a la gomme-gutte. Le
 nombre de pages de texte est: I, r°54, v°46; II, r°54,
 v°53; III, r°51, v°54; IV, r°52, v°18. Le titre de
 l'ouvrage et le numéro du volume est reproduit de
 chaque côté sur la tranche étroite de chaque volume.
 Date probable: 2me moitié de XIXe siècle

สมุดไทยคำ ๔ เล่ม. แต่ละเล่มมี ๒๐ แผ่น, ๓๕ + ๑๑ ข.ม.
 นอกจากหน้าปกและหน้าชื่อเรื่อง แต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด ลายมือเขียน
 ตัวบรรจง ตัวอักษรเสนารง. หน้าซึ่งมีข้อความในแต่ละเล่มมีจำนวน
 ดังนี้ เล่ม ๑ ด้านหน้า ๕๔ หน้า, ด้านหลัง ๔๖ หน้า; เล่ม ๒
 ด้านหน้า ๕๔ หน้า, ด้านหลัง ๕๓ หน้า; เล่ม ๓ ด้านหน้า ๕๑ หน้า
 ด้านหลัง ๕๔ หน้า; เล่ม ๔ ด้านหน้า ๕๒ หน้า ด้านหลัง ๑๘ หน้า.
 ชื่อเรื่องและเลขบอกลำดับเล่มเขียนไว้วาง ๆ ด้านกว้างของแต่ละ
 เล่ม. ปีที่เขียน: อาจจะเป็นครึ่งหลังแห่งศตวรรษที่ ๑๘.

๓. ลงคำอธิบายเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน การเขียนคำอธิบายมี ๒ กรณี^๖ คือ
 ๓.๑ หนังสือตัวเขียนเรื่องที่ถูกจำกัดไว้ไป ให้คำอธิบายโดยย่อเท่าที่เห็นว่า
 จำเป็น เช่น เนื้อเรื่องย่อ การจัดพิมพ์ครั้งสำคัญ ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

^๖ George Coedès, "Introduction," Catalogue des Manuscrits en Pāli, Laotien et Siamois Provenant de la Thaïlande...p. IX.

Rāmakīrti.

Siam

(Collationnement)

Ce manuscrit constitue le 6me volume du Rāmakīrti (Rāmakyen) ou Rāmāyana siamois, dans la version poétique due au roi Rama II, deuxième souverain de la dynastie de Bangkok (1809-1824). Cette version a été imprimée à Bangkok par les soins de la Bibliothèque Royale en 1914 sur l'ordre du roi Rama VI. Le texte du manuscrit correspond à un passage du 1er volume de l'édition s'étendant de la page 162, l. 4 à la page 194, l. 14. Il contient les épisodes du singe Sugrīva brisant le parasol de Rāvana dans la gueule du singe Hanumān démesurément agrandie, l'enlèvement de Rāma par Vairāb, la descente de Hanumān au Pātāla et sa rencontre avec son fils Macchānu. Ces épisodes sont résumés dans l'analyse du Rāmāyana siamois donné par René Nicolas dans Extrême Asie, Revue indochinoise, no^o 21, 1928, p. 421.

รามเกียรติ์

ภาษาไทย

(รายการบรรณลักษณะ)

หนังสือตัวเขียนฉบับนี้คือเรื่องรามเกียรติ์ หรือรามายณะ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๖ ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗)
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้หอพระสมุด
 นำเรื่องนี้ไปจัดพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ เนื้อความในหนังสือตัวเขียน
 ฉบับนี้ตรงกับข้อความตอนหนึ่งในเล่มแรกของฉบับพิมพ์ที่กล่าวมาแล้ว
 ข้างต้น หน้า ๑๖๒ บรรทัดที่ ๔ ถึงหน้า ๑๕๔ บรรทัดที่ ๑๔ เป็นเรื่อง
 ตอนสุครีพหัตถ์ศกัณฐ์ในปากหนุมานซึ่งเนรมิตให้กว้าง ไวยราพ
 [ที่ถูกคือโมยรา ณ์] ลักพระรามแล้วพาไปเมืองบาดาล หนุมานตาม
 ไปเมืองบาดาล และได้พบมัจฉานุผู้เป็นบุตร เรื่องราวตอนนี้มีเรื่องย่อ
 อยู่ในบทวิเคราะห์เรื่องรามเกียรติ์ภาษาไทย โดย เรอเน นีโกลา
 ในวารสาร Extrême Asie, Revue indochinoise
 ฉบับที่ ๒๑ ค.ศ. ๑๙๒๘ หน้า ๔๒๑.

๓.๒ หนังสือตัวเขียนซึ่งไม่เป็นที่รู้จักกันดี ผู้ทำบัตรรายการได้พยายาม
 วิเคราะห์เนื้อความโดยละเอียด เช่น อธิบายความหมายของชื่อเรื่องและที่มาของเนื้อ
 ความบางตอน พร้อมทั้งให้ข้อสันนิษฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือตัวเขียน เช่น มี
 บรรณานุกรมเอกสารสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในหนังสือตัวเขียน หรือระบุว่า
 เนื้อความในหนังสือตัวเขียนตรงกับตอนใดในฉบับพิมพ์ที่สำคัญ

Kammavācā

Pali (Laos)

(collationnement)

Les manuscrit...sont des recueils de kammavācā,
 formules destinées à être récitées pendant l'accomplisse-
 ment des sanghakamma ou "actes officiels de la Communauté."
 Ces formules, qui sont un héritage du bouddhisme le
 plus ancien, et dont on trouve le texte dans le
 Vinayapitaka, ont été l'objet de nombreuses éditions

- dans les pays bouddhiques où elles sont d'un emploi constant. Je donnerai ici les références à l'édition siamoise parue dans le 3me volume de Vinayamukha (13me édition), Bangkok, 1952 par le défunt Santeç Braḥ Mahāsamāṇa Cau Kram Brahyā Vajirañāna Varorasa. En Europe, la littérature des kammavācā a été rendue accessible grâce aux publications de :
- B. Clough, The ritual of the Buddhist Priesthood, translated from the original Pāli work entitled Karmavākya, Londres, 1834 (Oriental translation fund, Miscell. transl, II).
- F. Spiegel, Kammavākya. Liber de officiis sacerdotum buddhicolorum, palice et latine primus edidit atque adnotationes adjecit -, Bonn, 1841.
- J.F. Dickson, "The Upasampadākammavācā," Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, New Series VII (1874).
- O. Frankfurter, Handbook of Pāli, Londres, 1883.
- H. Baynes, "A collection of Kammavācās," Journal of the Royal Asiatic Society..., 1892, pp. 53 - 75.
- G.L.M. Clauson, "A new Kammavācā," Journal of the Pali Text Society, 1907, p. 1-3.

...

Les textes de kammavācā figurant dans les manuscrits sont les suivants:

1. upasampadākammavācā (ed. siamoise p. 271):
"ordination"
2. ticivarāvippavāsakammavācā (p. 253) :
"désécration du terrain) non dépourvu des
trois robes"
3. samuhatāsīmākammavācā (p. 254) : "enlèvement
des bornes (anciennes)"
4. sīmāsammatikammavācā (p. 257) : "fixation
des bornes (nouvelles)"
(les trois textes (2 - 4) sont toujours
réunis ensemble et constituent le rituel
de la pose des sīmā, nom sous le quel ils
seront désignés dans la description des
manuscrits).
5. kathirakammavācā (p. 269): "présentation
des robes (à la sortie de la retraite)"
6. suddhantaparivāsakammavācā (p. 325) :
"probation en vue de la purification,"
comprenant deux parties relatives respective-
ment au mānatta "pénitence" et à l'abbhāna
"réhabilitation"
7. agghasamodhānaparivāsakammavācā (p. 316) :
"probation à combinaison, (en cas d'une
nouvelle faute commise en cours de probation)"

กมฺมวาทจา
ภาษาบาลี (อักษรธรรม)
(รายการบรรณลักษณะ)

รวมบทกมฺมวาทจาซึ่งใช้สำหรับสวดในเวลากระทำสังฆกรรม
บทสวดเหล่านี้มีปรากฏในวินัยปิฎก ประเทศที่นับถือพุทธศาสนาได้นำ
บทสวดเหล่านี้ไปใช้อย่างสม่ำเสมอและได้นำเรื่องนี้ไปจัดพิมพ์หลาย
ครั้ง ผู้ทำบัตรรายการจะอ้างถึงฉบับพิมพ์ภาษาไทย คือ วินัยมุข
เล่ม ๓ พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, พระนคร, ๑๙๕๒ (พ.ศ. ๒๔๙๕) ซึ่งเป็น
พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส
ส่วนในทวีปยุโรป วรรณกรรมเรื่องกมฺมวาทจาจะหาได้จากสิ่งพิมพ์
ต่อไปนี้ คือ
(บรรณานุกรม)

...

- บทกมฺมวาทจาที่ปรากฏในหนังสือตัวเขียนมีดังนี้
๑. อุปสมบทกมฺมวาทจา (ตรงกับฉบับพิมพ์ภาษาไทย หน้า ๒๗๑)
: การสวดในพิธีอุปสมบท
 ๒. ศีจิวราวิญญวาสกมฺมวาทจา (หน้า ๒๕๓) : การสวดถอนแดน
ไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร
 ๓. สมุหคาสีมากมฺมวาทจา (หน้า ๒๕๔) : การสวดเพื่อถอนสีมา
เค็ม
 ๔. สีมาสมุหคติกมฺมวาทจา (หน้า ๒๕๗) : การสวดเพื่อสมมุติสีมา
ใหม่
- บทที่ ๒ - ๔ อยู่รวมกันเสมอ และประกอบกันเป็นพิธีซึ่งกระทำเกี่ยวกับ
สีมาซึ่งมีอธิบายในหนังสือตัวเขียนเรื่องนั้น ๆ
๕. กฐีนกมฺมวาทจา (หน้า ๒๖๕) : การสวดในเวลากราลกฐิน

๖. สุขุขนุคปริวาสกมมวจา (หน้า ๓๕๕) : การสวดเพื่อให้
 ปริวาสจนกว่าจะบริสุทธิ์แก่ภิกษุของอาบัติสังฆาติเสส กล่าวคือภิกษุผู้
 ของอาบัติสังฆาติเสสจะต้องอยู่ปริวาส (การลงโทษตนเองด้วยวิธีกัก
 บริเวณ) จนครบกำหนด หลังจากนั้นภิกษุนั้นต้องประพฤติมานตุต
 (ประจําตนเอง) อีก ๖ ราตรี แล้วสงฆ์ไม่ต่ำกว่า ๒๐ รูป จะประชุม
 สวดคอปุภาน (แปลว่าเรียกเข้าหมู่)

๗. อตุสโมธานปริวาสกมมวจา (หน้า ๓๖๖) : การสวด
 เพื่อให้ปริวาสเท่าจำนวนอาบัติที่ปกปิดไว้นานกว่าอาบัติข้ออื่น ๆ

Brah Sudhan gāṃ chāṅd.

Siam

(Collationnement)

Cet ouvrage poétique du genre chāṅd, qui
 a pour auteur Brah Bibidh Sālī (promu ensuite
 au rang de Brahya Iṅarānubhāb. Son nom personnel
 était On) et a été composé sous le règne du roi
 Mongkut ou Rāma IV (1851 - 1868), a été imprimée
 à Bangkok en 1927, sous le titre même donné par
 le manuscrit. C'est une version du jāṭaka
 extracanonique Sudhanajāṭaka, 2me du Paññāsa-
 jāṭaka ou "Cinquante Jāṭaka." Un résumé de
 l'histoire a été donné par René Nicolas sous
 le titre. "Histoire de Nang Manorā" dans son
 étude Le lakhon Nora ou lakhon Chatri et les
 origines du théâtre classiques siamois (Journal
 of the Siam Society, XVIII, 1924, p. 106).

Voici la correspondance entre le manuscrit et le
texte imprimé :

I	:	édition de Bangkok 1927,	pp.	1 - 59.
II	:	"	pp.	59 - 122.
III	:	"	pp.	122 - 188.
IV	:	"	pp.	188 - 229.

พระสุพรรณคำฉันท์

ภาษาไทย

(รายการบรรณลักษณะ)

เรื่องนี้เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทฉันท์ ผู้แต่งคือ พระพิพิธ
สาส์ (อัน) ต่อมาได้เป็นพระยาอิศรานุภาพ วรณกรรมเรื่องนี้แต่งใน
รัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๓๘๔ - ๒๔๑๑) และได้จัดพิมพ์ในกรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยใช้ชื่อเรื่องตามหนังสือตัวเขียนเรื่องนี้ เนื้อความแต่ง
ตามชวคณนอกนิบาต ชื่อ สุพรรณชาตก อันเป็นเรื่องที่สองในหมวดปัญญาส
ชาตก หรือชาตก ๕๐ เรื่อง เรอเน นีโกลาได้เขียนเรื่องย่อของ
สุพรรณชาตกไว้ในหัวข้อ "ประวัตินางมโนรา" ในผลงานของเขาเรื่อง
ละครโนราหรือละครชาตรีและความเป็นมาของการละครไทย (Journal
of the Siam Society, XVIII, 1924, หน้า ๑๐๖)

เปรียบเทียบเนื้อความในหนังสือตัวเขียนกับฉบับพิมพ์ได้ดังนี้

เล่ม ๑	ตรงกับฉบับพิมพ์ที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๐	หน้า ๑ - ๕๘
เล่ม ๒	"	หน้า ๕๘ - ๑๒๒
เล่ม ๓	"	หน้า ๑๒๒ - ๑๘๘
เล่ม ๔	"	หน้า ๑๘๘ - ๒๕๘

๘. รายการหมายเหตุ ลงข้อความตอนเริ่มเรื่องและตอนจบเรื่อง ในกรณีที่มี
บันทึกท้ายเรื่อง (ยกเว้นคำขอภัยและคำอธิษฐานตามแบบแผน) ผู้ทำบัตรรายการได้
คัดลอกลงในบัตรรายการโดยใช้อักษรโรมันพร้อมทั้งคำแปลภาษาฝรั่งเศส

Début du texte :

mūa nān brah̄ harivaṅṅ draṅ svasti rāc̄mī tai fān
gām khun krahp̄i k̄ā yintī

"Alors, Rāma brillant et fortuné, ayant entendu
les paroles du roi des singes, se réjouit."

Fin du texte :

[nicā 'ōy abhā] p āprahlāk
caḥ rū cak pitā k̄ā hā mai
vā blān grvañ grām [rām̄ rai]
saūk saūn hai pai mā //ot//

"Helas : ô désespoir, il ne reconnaît pas son père.
En disant ces mots, il gémit, va et vient en
sanglotant."

เนื้อความตอนเริ่มตน

เมื่อนั้น พระหริวงศ์ทรงสวัสดิ์ศรีศรี
ได้ฟังคำขุนกระบิลก็ยินดี

เนื้อความตอนจบเรื่อง

[นิจาเอ่ยอาภ] พอปลัดกษัตริย์ จะรู้จักบิดาก็หาไม่
ว่าพลางครวญคร่ำ [ว่าไร] สะอึกสะอื้นไห้ไปมา (โอด)
(รามเกียรติ์)

ข้อความในวงเล็บเหลี่ยมคือข้อความซึ่งได้ขาดหายไปจากหนังสือตัวเขียน และ
 ผู้ทำบัตรรายการได้ตรวจสอบกับฉบับพิมพ์ และนำมาลงไว้ในบัตรรายการ

Colophon (ju r 4 - 5) : mahānāradajātakkaṃ
 mahānāradahjātakkaḥ ga samrecc sraḍyec. "Mahānārada-
 jātaka. Le Mahānāradajātaka est terminé."

บันทึกท้ายเรื่อง (ใบลานหน้านอกซึ่งมีอักษร "จ" กำกับบรรทัด
 ที่ ๔ - ๕) มหานารทชาฎกั มหานารทชาฎกักะ คัม อ่านว่า กั
 สมเรจสรเคจ "มหานารทชาตค มหานารทชาตคไคจบลงแล้ว"

ตัวอย่างบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศไทย หอสมุด
 แห่งชาติเคนมาร์ค

ตัวอย่างที่ ๑

Sāmaññaphalasutta.

Laos.

Manuscrits sur feuilles de latanier a tranche dorée,
 laquée rouge au milieu. 289 feuilles, 47 x 4 cm.,
 portant chacune 4 lignes d'environ 41 cm., réparties
 en 9 liasses comptant respectivement 30, 33, 34, 28, 32,
 31, 30, 38, 33 feuilles (la 9me liasse est composée de
 feuilles vierges, destinées à remplacer en cas de
 besoin des feuilles du texte abîmées ou disparues).
 Ecriture soignée (sauf la 3me liasse dont l'écriture
 est très mauvaise).

Le manuscrit est serré entre deux plaques de bois laqué rouge a l'exterieur et noir a l'intérieur; une fiche de bois dorée au recto et laquée rouge au verso donne le nom de l'ouvrage, la date de copie, le nom et l'intention du donateur. Complet et bien conservé. Copié par divers religieux à Vat Sṛī Lōm de Mōan Sād, (septembre-octobre 1811 A.D.).

Cette traduction du Sāmaññaphalasutta "fruit de l'état de religieux," deuxième sutta du Dīghanikāya, suit d'assez près le texte pāli de l'édition de Rhys Davids et Carpenter (Pali Text Society, 1890). I, p. 47 et suiv., en le résumant parfois, et en y introduisant des développements tirés du commentaire Sumangalavilāsini.

Le texte de la première liasse, après avoir reproduit la première phrase du texte pāli (evam me suttam... bhikkhusatehi) et donné une traduction développée de cette introduction, fournit quelques détails sur la fondation de l'Ambavana ou "Bois des manguiers" où fut prononcé le sutta. Il raconte ensuite l'histoire de Jīvaka Komārabhacca (pour laquelle la Sumangalavilāsini à la Samantapāsādikā), et celle d'Ajātasattu en résumant Sv. p. 133 à 138. Cette histoire d'Ajātasattu se termine dans la seconde liasse (ga v 3), et le texte reprend alors le texte du Sāmaññaphalasutta (ed. p. 47, ll. 7 - 8), Voici la correspondance du manuscrit avec le texte pāli.

- II (fin) : DN, p. 50, début du § 13.
- III (début) : DN, p. 50;
(fin) : Sv, p. 166, l. 28.
- IV (début) : Sv, p. 166, ll. 28 - 29;
(fin) : DN, p. 62, fin du § 38.
- V (début) : DN, p. 62, début du § 39;
(fin) : DN, p. 68, fin du § 58.
- VI (début) : DN, p. 68, début du § 59;
(fin) : Sv, p. 187, l. 24.
- VII (début) : Sv, p. 187, l. 25;
(fin) : DN, p. 74, l. 9.
- VIII (début) : DN, p. 74, l. 10;
(fin) : Sv, p. 238, ll. 5 - 6.
- DN = Dīghanikāya
Sv = Sumaṅgalavilāsini

Colophon (bhau v̄ 2 - 3) : sāmāññaphalasuttaṃ
nitthittaṃ// kriyā ān klāv kē khai yāñ sāmāññaphalāhsūt
ān utḍamma yin nāk gā samrecc sraḍec. "Le
Sāmāññaphalasutta est terminé. L'explication du
Sāmāññaphalasutta, très excellent, est complètement
terminée."

สามัญญผลสูตร

ภาษาลาว [อักษรธรรม]

หนังสือใบลาน ปีกทองล่องชาด. ๒๘๕ ใบ ๔๗ + ๔ ช.ม.
แต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด แต่ละบรรทัดยาวประมาณ ๔๑ ช.ม. แบ่งเป็น
๕ แถว มีจำนวนใบลานตามลำดับดังนี้ ๓๐, ๓๓, ๓๔, ๒๘, ๓๒, ๓๑,
๓๐, ๓๘, ๓๓ ใบ (แถวที่ ๕ มีใบลานเปล้ารวมอยู่ด้วย เพื่อไขทักแทน
ในกรณีที่มีใบลานในแถวชำรุดหรือสูญหาย). ลายมือบรรจง (ยกเว้น
แถวที่ ๓ ลายมือเลวมาก)

หนังสือใบลานมีไม้ประกับหัวท้าย คานนอกของไม้ประกับทาสี
ส่วนคานในลงรัก, มีแผ่นป้ายทำด้วยไม้ปิดทองคานหน้า และทาสี
คานหลัง บนป้ายมีชื่อผู้สร้างคัมภีร์และบอกจุดประสงค์ของผู้สร้าง
คัมภีร์. สมบูรณ์และอยู่ในสภาพที่ดี. จารโดยภิกษุหลายรูปที่วัดศรีล้อม
ในเมืองสาต เมื่อเดือนอ้าย จุลศักราช ๑๑๗๓ (กันยายน - ตุลาคม
ค.ศ. ๑๘๑๑)

ผลงานแปลเรื่องสามัญญผลสูตรซึ่งว่าด้วย "ผลของความเป็นสมณะ"
เป็นสูตรที่สองของทีฆนิกาย เนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือตัวเขียนตรงกับฉบับพิมพ์ภาษาบาลีซึ่ง วิส. เควดส์ และคาร์เพนเตอร์เป็นบรรณา-
ธิการ (จัดพิมพ์โดย Pali Text Society, ค.ศ. ๑๘๕๐) เล่ม ๑
หน้า ๔๗ + ข้อความบางตอนในหนังสือตัวเขียนย่อมาจากฉบับเดิม
ในภาษาบาลี บางตอนนำข้อความมาจากอรรถกถา สุมงควลลิตานี.

ใบลานผูกแรกขึ้นต้นด้วยข้อความจากคัมภีร์ภาษาบาลี (เอวံ เม
สุตฺตํ...ภิกขุสฺส เตหิ) มีคำแปลอธิบายข้อความดังกล่าวโดยละเอียด
กล่าวถึงการถวายสวนมะม่วงให้เป็นที่พักของพระพุทธเจ้าและ
ณ ที่นี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงสามัญญผลสูตร นอกจากนี้ยังมีประวัติ
หมอชิวโกมารภวจ (สำหรับเรื่องนี้ อรรถกถา สุมงควลลิตานี ใ้ค้อาง

ถึงสมนุทปาสาทิกา) และประวัติพระเจ้าอชาตศัตรู โดยย่อ ซึ่งเรื่องราว
 ตอนนีตรองกับเนื้อความใน สุมงควลวาลี [ริส เควิตส์ และ
 คาร์ เบเนเตอร์ เป็นบรรณาธิการ จัดพิมพ์โดย Pali Text Society
 ค.ศ. ๑๘๘๖ -] หน้า ๑๓๓ - ๑๓๘ ประวัติพระเจ้าอชาตศัตรู
 จบลงในฎกที่สอง (ใบลานหน้าในซึ่งมีอักษร "คะ" กำกับบรรทัดที่ ๓)
 แล้วเนื้อความกลับมาดำเนินเรื่องสามัญญผลสุดุดต่อไป (ตรงกับฉบับ
 พิมพ์ใน ทีฆนิกาย หน้า ๔๗ บรรทัดที่ ๗ - ๘) เปรียบเทียบเนื้อความ
 ในหนังสือตัวเขียนกับเนื้อความในฉบับพิมพ์ภาษาบาลีได้ดังนี้

ฎกที่ ๒ (ตอนจบ) : ทีฆนิกาย, หน้า ๕๐, ตอนต้นของหัวข้อที่ ๑๓

ฎกที่ ๓ (ตอนต้น) : ทีฆนิกาย, หน้า ๕๐

(ตอนจบ) : สุมงควลวาลี, หน้า ๑๖๖, บรรทัดที่ ๒๘.

ฎกที่ ๔ (ตอนต้น) : สุมงควลวาลี, หน้า ๑๖๖, บรรทัดที่ ๒๘ - ๒๙;

(ตอนจบ) : ทีฆนิกาย, หน้า ๖๒, ตอนจบของหัวข้อที่ ๓๘.

ฎกที่ ๕ (ตอนต้น) : ทีฆนิกาย, หน้า ๖๒, ตอนต้นของหัวข้อที่ ๓๙;

(ตอนจบ) : ทีฆนิกาย, หน้า ๖๘, ตอนจบของหัวข้อที่ ๕๘.

ฎกที่ ๖ (ตอนต้น) : ทีฆนิกาย, หน้า ๖๘, ตอนต้นของหัวข้อที่ ๕๙;

(ตอนจบ) : สุมงควลวาลี, หน้า ๑๘๗, บรรทัดที่ ๒๔.

ฎกที่ ๗ (ตอนต้น) : สุมงควลวาลี, หน้า ๑๘๗, บรรทัดที่ ๒๕;

(ตอนจบ) : ทีฆนิกาย, หน้า ๗๔, บรรทัดที่ ๕.

ฎกที่ ๘ (ตอนต้น) : ทีฆนิกาย, หน้า ๗๔, บรรทัดที่ ๑๐;

(ตอนจบ) : สุมงควลวาลี, หน้า ๕๓๘, บรรทัดที่ ๕ - ๖.

บันทึกท้ายเรื่อง (ใบลานหน้าในซึ่งมีอักษร (เกา" กำกับ บรรทัดที่ ๒ -

๓) : สามัญญผลสุดุด นิฏฐิติ // กริยาอันกล่าวแก้ไขยังสามัญญผลสุดุดอัน
 อุดมยิ่งนักคัมเริ็จระเค็จ. "สามัญญผลสุดุดจบลงแล้ว. คำอธิบาย
 อันคี่ยั้งเรื่องสามัญญผลสุดุดจบบริบูรณ์แล้ว."

ตัวอย่างที่ ๒

Pathamamāla.

Siam.

Manuscrit sur papier noir plié en paravent. 59 feuilles, 35 x 11 cm., portant au recto 52 pages et au verso 49 pages de texte ayant chacune 4 lignes d'écriture soignée à la gomme-gutte. Date probable: XIXe siècle. Copié par le chef du monastère Vāt Mahābr̥dharām.

La Pathamamāla est une méthode de lecture et de grammaire en vers, dont il existe peut-être des éditions du XIXe siècle, mais qui est maintenant tombée dans l'oubli. Elle débute par une invocation.

khā khaya julī braḥ munī mī mahāguṇaḥ kaḥrunā lē
pr̥jā lām lokaiy. "Je salue le saint Muni qui possède
de grandes vertus, une pitié et une science éminentes
dans le monde."

Les deux dernières stances du texte, du type
kradū, donnent en acrostiche le nom de l'ouvrage.

Colophon (v. p. 56) : hnā plāy pathamamāla cap
paripūrṇa. "Verso. La Pathamamāla est complètement
achevée."

ปฐมมาลา.

ภาษาไทย.

สมุดไทยคำ. ๕๘ แผ่น ๓๕ + ๑๑ ซม. คำนหน้ามีเนื้อความ ๕๒ หน้า
คานหลังมีเนื้อความ ๔๙ หน้า แต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด ลายมือเขียนบรรจง
ตัวอักษร เส้นรง ปีที่เขียน : ศตวรรษที่ ๑๙. ถัดออกโดยสมภารวัดมหาพฤฒาราม

คัดลอกโดยสมภารวัดมหาพฤฒาราม.

ปฐมมาลา คือแบบเรียนที่แต่งเป็นคำประพันธ์ใช้สอนอ่านและ
ไวยากรณ์ไทย คงจะมีฉบับพิมพ์ในศตวรรษที่ ๑๙ แต่ปัจจุบันนี้เลิกใช้
สอนแล้ว หนังสือตัวเขียนฉบับนี้ขึ้นคนถวายประมาณพจนดังนี้

ชาชยจุลิตี พระมุนีมมหา

คุณะกะรุณา แลปฤชาล้าโลไทย

คำประพันธ์ ๒ บทสุดท้ายเป็นกระทุ้งซึ่งเป็นชื่อเรื่องของหนังสือ
เรื่องนี้

บันทึกถวายเรื่อง (หน้า ๕๖ ด้านหลัง) : หน้าปลายปฐมมาลาจบ
บริบูรณ์

ตัวอย่างที่ ๓

Kumāranirāḡa.

Siam.

Manuscrit sur papier noir plié en paravent. 57
feuilles, 34.5 x 11 cm., au recto, après 2 pages de
titre, il y a 50 pages de texte, et au verso il y en
a 52, à raison de 4 lignes par page. Ecriture à la
gomme-gutte, soignée, moins bonne vers la fin. Il
manque au moins un feuille du garde au début. Date
ind termin e, mais pas antérieur au XIXe siècle.

Ce manuscrit, dont le titre Kum ranir ga, "Séparation
d'avec les jeunes princes." est incrit à la craie sur
la 1re page et r p t e à la gomme-gutte sur la page
suivante, contient le début d'une oeuvre poétique,

apparemment inédite, inspirée par le 8me chapitre du Vessantarajātaka racontant le don des deux enfants de Vessantara au brāhmane Jūjaka (texte pali, ed. Fausbøll, Jātaka, VI, pp. 540 - 555).

Le texte débute par la stance :

pāṇi ḡrīsuri vaṅṣ varākrahṣāṭṭr
 sēn ḡukh sanukhi somanāḡ
 bipāṭi rog rāḡī mai mī klāy
 sāmṇūn hōṇ dibayeḡ kuṭi taṇi.

"A ce moment-là, l'excellent prince de la race solaire, rempli de bonheur et de joie, exempt d'infortune et de maladie, demeurait dans sa cellule forestière."

Il se termine, sans colophon, ni sans aucune indication de tomain, par la stance suivante :

janakanārth prabhāḡ baṇnārām
 caḡ cēṇ gvām ṛ yaṇṇi pen chnai
 mi rū dī hvāṇ caḡ sāṇ grai
 pai pōk hai ṭām banecar.

"Le père est parti pour la forêt. Comment faire pour l'averti ? Il n'y a pas d'espoir de pouvoir envoyer quelqu'un pour lui dire de suivre (ou : d'aller chercher), le chasseur forestier."

กุมารนิราศ.

ภาษาไทย.

สมุดไทยคำ. ๕๗ แผ่น ๓๔.๕ + ๑๑ ซม. กานหนามี่หน้าชื่อ
เรื่อง ๒ หน้า และเนื้อความ ๕๐ หน้า กานหลังมีเนื้อความ ๕๒ หน้า
แต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด. ตัวอักษรเส้นรง ลายมือเขียนบรรจงแต่ตอน
ท้ายไม่สู้บรรจง. ตอนต้นขาดใบปก ๑ แผ่น. ไม่ทราบปีคัดลอกที่
แน่นอนแต่ไม่ก่อนศตวรรษที่ ๑๘.

ชื่อเรื่องของหนังสือตัวเขียนฉบับนี้แปลว่า "การพราดจากพระ
กุมาร" หน้าแรกเป็นเส้นคินสอขาว ในหน้าถัดไปมีข้อความซ้ำเป็น
อักษรเส้นรง เนื้อเรื่องได้แก่มากจากตอนต้นของกัณฑ์ที่ ๘ ของเวส-
สันดรชาดก กล่าวถึงพระเวสสันดร ยกสองกุมารให้พราหมณ์ชูรก
(ตรงกับฉบับภาษาบาลีซึ่งชำระโดยพ่อสบอลด์ Jataka เล่ม ๖,
หน้า ๕๔๐ - ๕๕๕)

เนื้อความตอนต้นเรื่องมีคำประพันธ์ต่อไปนี้

ปางศรีสุวิวงศ์วรากระษัตริ

แสนสุขสนุกนิโสมนต์

พิบัติโรคราคีไม่มีกลาย

สำนิงโหงทพิเยศกฤต

เรื่องนี้จบลงโดยไม่มีบันทึกท้ายเรื่อง และไม่มีเครื่องหมายใด ๆ
ระบุว่าจบเรื่อง ท้ายเรื่องมีคำประพันธ์ต่อไปนี้

ชนกนารถประพาศพนาราม

จะแจ้งความดุษงงเป็นไฉน

มีรูที่หวังจะสังเวย

ไปบอกให้ตามพเนจร.

แผนหนังสือตัวเขียนและหนังสือพิมพ์ภาษาตะวันออก (Department of Oriental Manuscripts and Printed Books) หอสมุดแห่งชาติอังกฤษได้รวบรวมหนังสือตัวเขียนและหนังสือพิมพ์จากประเทศต่าง ๆ ในซีกโลกตะวันออก และแอฟริกาเหนือไว้เป็นจำนวนมาก และได้จัดทำบัตรรายการและพิมพ์เป็นรูปเล่มออกเผยแพร่โดยแยกตามภาษา

สำหรับหลักเกณฑ์การลงรายการบัตรของหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกจากประเทศไทยของหอสมุดแห่งชาติอังกฤษ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้มาจาก British Library. Department of Oriental Manuscripts and Printed Books. Hand - List of the Tai and Mon - Khmer Manuscripts in the British Museum, Together with Pali Manuscripts from the Corresponding Region.

1968. (Xerox copy) มีบัตรรายการทั้งหมด ๑๐๔ รายการ เป็นบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาบาลี ๒๔ รายการ ภาษาไทย ๒๒ รายการ ภาษาลาว ๑๘ รายการ นอกจากนั้นเป็นบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาอื่น ๆ เช่น มอญ ฉาน เขมร อีกเล็กน้อย

หลักเกณฑ์การลงรายการในบัตรหลักของหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกจากประเทศไทยมีดังนี้คือ

๑. ลงชื่อเรื่องเป็นรายการหลัก และเขียนชื่อเรื่องด้วยอักษรโรมัน

Phra Malai

พระมาลัย

Sankha Sinjaya

สังข์ศิลป์ชัย

Mūla - Kaccayana

มูลกจจายน

๒. ถ้าไม่มีชื่อเรื่อง ตั้งชื่อเรื่องโดยพิจารณาจากเนื้อหา
๓. หนังสือตัวเขียนที่มีหลายเล่มจบ ถ้าเรื่องใดมีไม่ครบชุดหรือมีเพียงบางเล่ม
ระบุว่ามิเล่มใดโดยลงรายการถัดจากชื่อเรื่อง

Ramakien, part.

รามเกียรติ์, บางตอน

Thai Grammar, part 1.

ไวยากรณ์ไทย, ตอน ๑

๔. ลงรายการบรรณลักษณะ

๔.๑ หนังสือใบลานบอกขนาดกว้างยาว จำนวนใบลานทั้งหมด จำนวน
บรรทัดในแต่ละหน้า ความยาวโดยเฉลี่ยของแต่ละบรรทัด

Palm leaf, 55 x 5 cm., 86 folds. 5 lines per side,
45 cm. long.

หนังสือใบลาน, ๕๕ x ๕ ซม. ๘๖ ใบ. หน้าละ ๕ บรรทัด,
แต่ละบรรทัดยาว ๔๕ ซม.

๔.๒ สมุดไทย บอกประเภทของสมุด ขนาดกว้าง ยาว จำนวนทบ ในกรณี
ที่มีหลายเล่มจบบอกจำนวนเล่มทั้งหมด และจำนวนทบในแต่ละเล่ม บอกจำนวนบรรทัด
ในแต่ละหน้าและความยาวของแต่ละบรรทัด

Paper folding book, black, 36 x 15 cm., 46 folds.

8 lines per side, 32 cm. long.

สมุดไทยคำ, ๓๖ x ๑๕ ซม. ๔๖ ทบ. หน้าละ ๘ บรรทัด,
แต่ละบรรทัดยาว ๓๒ ซม.

Paper folding book, cream, 35 x 12 cm., 3 parts, 81, 80 and 79 folds. 5 lines per side, 29 cm. long.

สมุดไทยขาว, ๓๕ + ๑๒ ซม. ๓ ตอน ๘๑, ๘๐ และ ๗๙ ทบ.
หน้าละ ๕ บรรทัด, แต่ละบรรทัดยาว ๒๙ ซม.

๔.๓ ลงรายการภาพประกอบเป็นรายการสุดท้ายของรายการบรรณลักษณะ

The manuscript is profusely illustrated with drawings in water colour and in ink.

หนังสือตัวเขียนมีภาพประกอบมากมายเขียนด้วยสีน้ำและหมึก.

๕. ลงคำอธิบายสาระสำคัญของหนังสือตัวเขียนต่อจากรายการบรรณลักษณะ

Phra Catthan.

(Collation). A Jataka story of the Buddha's previous existence as an elephant.

พระฉัตถันต

(รายการบรรณลักษณะ). นิทานชาดก ว่าด้วยอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อถือกำเนิดเป็นพญาช้างฉัตถันต

๖. อธิบายลักษณะการประดับตกแต่งขอบใบลาน ลักษณะไม้ประกบ ฝาห่อคัมภีร์ และแผ่นป้ายบอกชื่อคัมภีร์

Gilt edges between plain wooden boards.

ขอบใบลานปิดทอง อยู่ระหว่างไม้ประกบที่ไม่มีลวดลาย.

The binding boards are lacquered black, with patterns of leaves and flowers in mother-of-pearl inlay. There is also a red silk wrapper, 182 x 77 cm., with a gold thread pattern

ไม้ประกบลงรัก มีลวดลายเครือเถาประดับมุม. ฝาห่อคัมภีร์
เป็นไหมสีแดงยกเส้นทอง ขนาด ๑๘๒ + ๗๗ ซม.

The leaves have gilt edges, and plain wooden end
boards. With wrapper and ivory pointer.

ขอบใบลานปิดทอง ไม้ประกบไม่มีลวดลาย. มีฝาห่อคัมภีร์
และแผ่นป้ายชื่อคัมภีร์ทำด้วยงาช้าง

๗. ระบุชื่อตัวอักษร ระยะเวลาที่บันทึก (ถ้าทราบ) รวมทั้งภาษาที่ใช้บันทึก
ข้อความ

Cambodian script, probably early 19th century.
Pali.

อักษรขอม, อาจจะเป็นตอนต้นศตวรรษที่ ๑๙. ภาษาบาลี

Thai script in white steatite pencil. Early 19 th
Century. Thai.

อักษรไทย เส้นดินสอดขาว ต้นศตวรรษที่ ๑๙. ภาษาไทย.

Tham script. Lao.

อักษรขอม. ภาษาลาว.

ตัวอย่างบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกจากประเทศไทย หอสมุด
แห่งชาติอังกฤษ

ตัวอย่างที่ ๑

Sappanam.

Paper folding book, black, 33 x 11 cm.,

59 folds. 4 - 9 lines per side, 29 cm. long.

A collection of Thai synonyms, with occasional

interlinear notes in English. Thai scripts in white steatite pencil. Early 19th century. Thai.

สรรพนาม

สมุดไทยคำ, ๓๓ + ๑๑ ซม., ๕๕ ทบ. หน้าละ ๔—๕ บรรทัด, แต่ละบรรทัดยาว ๒๕ ซม. รวมคำไวพจน์ในภาษาไทย บางตอนมีข้อความภาษาอังกฤษอยู่ระหว่างบรรทัด. อักษรไทย เส้นคินสอขาว. ตอนต้นศตวรรษที่ ๑๕. ภาษาไทย.

ตัวอย่างที่ ๒

Itivuttaka - Atthakathā.

Palm leaf, 54 x 5cm., 356 folds. 5 lines per side, 47 cm. long. The commentary of Dhammapāla on the Itivuttaka from his Paramāttha - Dīpanī. The leaves have gilt edges, and plain wooden end boards. With wrapper and ivory pointer. Cambodian Script, 18 or 19 th century. Pali.

อิติวุตตก อตถกถา.

หนังสือใบลาน, ๕๔ + ๕ ซม., ๓๕๖ ใบ. หน้าละ ๕ บรรทัด, แต่ละบรรทัดยาว ๔๗ ซม. เป็นอรรถกถาแก่อิติวุตตก ซึ่งมีอยู่ในปรหมตที่ปณี แต่งโดย พระธรรมปาละ. ขอบใบลานปิดทองและไม่ประทับไม้มีลวดลาย. มีผ้าห่อคัมภีร์และป้ายบอกชื่อคัมภีร์ทำด้วยงาช้าง. อักษรขอม, ศตวรรษที่ ๑๔ หรือ ๑๕. ภาษาบาลี.

หนังสือบัตรรายการเรื่องสุดท้ายที่นำมาศึกษาในบทนี้ คือ Wenk, Klaus.

Thai-Handschriften. ("Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland," Band IX). Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1963 - 1968. มี ๒ ภาค พิมพ์แยกเป็นภาคละเล่ม ดร. วูล์ฟกัง วอยท์ (Dr. Wolfgang Voight) สมาคมตะวันออกแห่งประเทศไทยเยอรมัน (German Oriental Society) เป็นผู้ตรวจชำระให้คำแนะนำในการจัดทำ หนังสือบัตรรายการชุดนี้เป็นสหบัตร รวมบัตรหลักของหนังสือตัวเขียนเฉพาะที่เป็นภาษาไทยทั้งหมดซึ่งมีอยู่ตามห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน รวมบัตรรายการทั้งสิ้น ๒๔๓ รายการ เป็นบัตรรายการหนังสือโบราณเพียง ๒ รายการ นอกนั้นเป็นบัตรรายการสมุดไทย หนังสือตัวเขียนที่นำมาทำสหบัตรเป็นหนังสือตัวเขียนที่มีอายุไม่เกิน ๒๐๐ ปี

หลักเกณฑ์การลงรายการในบัตรหลักของหนังสือตัวเขียนภาษาไทยตามที่ประมวลจากหนังสือ Thai-Handschriften มีดังนี้คือ

๑. ลงรายการบรรณลักษณะ

๑.๑ ใบลาน ระบุความยาวและความกว้าง และจำนวนใบลานทั้งหมดของหนังสือเรื่องนั้น

28.2 : 5.4 cm. Palmbatthandschrift. 23 Bl.

๒๘.๒ : ๕.๔ ซม. หนังสือใบลาน. ๒๓ ใบ.

๑.๒ สมุดไทย ระบุความยาวและความกว้าง จำนวนหน้า ประเภทของสมุดและวัสดุที่ใช้เขียน

34.6 : 10.9 cm. 114 Faltseiten. Graubraunes, pappartiges Papier. Beschriftung mit schwarzer Tinte.

๓๔.๖ : ๑๐.๙ ซม. ๑๑๔ หน้าพับ. สมุดไทย สีน้ำตาลอมเทา [สมุดไทยขาว] . เส้นหมึกดำ.

34.3 : 11 cm. 114 Faltseiten. Schwarzgefärbtes, pappartiges Papier. Beschriftung mit weisser Kreide.

๓๔.๓ : ๑๑ ซม. ๑๑๔ หน้าพับ. สมุดไทยดำ. เส้นดินสอขาว.

37.6 : 12.7 cm. 74 Faltseiten. Schwarzgefarbtes, pappartiges Papier. Beschriftung mit gelber Tinte.

๓๗.๖ ๑๒.๗ ซม. ๗๔ หน้าพับ. สุมุคไทยดำ. เส้นรง.

๒. ลงรายการหมายเหตุจากรายการบรรณลักษณะ บันทึกรายละเอียดบางประการที่เห็นว่าจำเป็น เช่น สภาพของหนังสือตัวเขียน ความบกพร่องของเนื้อเรื่อง เป็นต้น

Die Hs. scheint unvollständig zu sein.

หนังสือตัวเขียนดูเหมือนว่าไม่สมบูรณ์

Der Titel auf der ersten Umschlagseite ist unleserlich.

ชื่อเรื่องดูจากหน้าปกอ่านไม่ออก

๓. ลงชื่อเรื่องโดยเขียนด้วยอักษรไทยสะกดตามที่ปรากฏในหนังสือตัวเขียน และระบุว่าชื่อเรื่องปรากฏอยู่ในหน้าใด ในกรณีที่ไม่พบชื่อเรื่องในหนังสือตัวเขียน เว้นรายการนี้วางไว้

S.1 : สุมุค พระปถมสมโพธิ เทศนาบริวัต บริเฉท ๒๔
เล่ม ๑๘
เทโวโรหณะสูตรบริวัต บริเฉท ๒๕

S.2 : พระสมุคนิพนโคลงสุภาสิษ เล่ม ๒

S.2 : สุมุคคัทร

S.3 : หนังสือมูละบทเบื้องบรรพกิจ

(S. ย่อมาจาก Seite แปลว่า หน้า)

๔. ลงคำอธิบายสาระสำคัญของหนังสือตัวเขียนและระบุว่าสาระสำคัญตอนนั้นปรากฏในหน้าใด ส่วนหน้าที่ไม่ได้บันทึกข้อความ ระบุไว้ด้วย

S.3 : พระประดมะกกา

S.5 - 56, 64 - 115 : Ein Lehrgedicht sur Erlernung grammatikalischer Regeln. Der Text ist metrisch in verschiedenen Formen des kham k̄ap abgefasst. Alle übrigen Seiten sind unbeschriftet.

น. ๓ : พระประดุมะกกา.

น. ๕ - ๕๖, ๖๔ - ๑๑๕ : คำประพันธ์ใช้สำหรับเรียนไวยากรณ์ไทย
หนังสือเรื่องนี้เรียบเรียงเป็นคำกาพย์แบบต่าง ๆ. หน้าอื่น ๆ
นอกจากนี้ไม่ได้เขียนข้อความ.

(น. = หน้า)

S.3 : หนังสือมูละบทเบื่องบรรพกิจ

S.5 - 76, 84 - 156 : Münlabot, ein Lehrbuch zur
Erklärung der thailändischen Schrift und
Sprache im herkömmlichen Stil, d.h. vor
allem mit seitenlanger Aufzählung und
Exemplifizierung aller möglichen
Silbenkombinationen. Alle übrigen Seiten
sind unbeschriftet.

น. ๓ หนังสือมูละบทเบื่องบรรพกิจ

น. ๕ - ๗๖, ๘๔ - ๑๕๖ : มูลบทเป็นแบบเรียนอธิบายการเขียน
และการอ่านภาษาไทยในแบบเก่า มีตัวอย่างการประสมคำโดย
ละเอียดหลายหน้า. หน้าอื่น ๆ นอกจากนั้นไม่ได้เขียนข้อความ

ตัวอย่างบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาไทย จาก Thai-Handschriften

ตัวอย่างที่ ๑

33.6 : 10.8 cm. 118 Faltseiten. Schwarzgefärbtes,
pappartiges Papier. Beschriftung mit gelber Tinte.

S.1 : สมุท พระปดุมสมโพธิ เทชนาบริวัต บริเฉท ๒๔ เล่ม ๑๘
ทศไวโรหณะสูตรบริวัต บริเฉท ๒๕

S. 5 - 56, 64 - 115 : Erklärungen zu verschiedenen Wundern des Buddha. Dieser steigt zum Gotterhimmel empor. Dort hält er eine Predigt an die Götter und an seine Mutter. Alle übrigen Seiten sind unbeschriftet.

๓๓.๖ : ๑๐.๘ ซม. ๑๑๘ หน้าพับ. สมุดไทยคำ. เส้นรง

น. ๑ : สมุด พระปถมสมโพธิ เทษนาบริวัต บริเฉท ๒๕ เล่ม ๑๘
เทโวโรหณะสูตรบริวัต บริเฉท ๒๕

น. ๕ - ๕๖, ๖๔ - ๑๑๕ : คำอธิบายเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้เสด็จไปยังเทวโลก ณ ที่นั้นได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดหมู่เทวดาและพระมารดาของพระองค์ หน้าอื่น ๆ นอกจากนี้ไม่ได้เขียนข้อความ.

ตัวอย่างที่ ๒

34.1 : 11.3 cm. 116 Faltseiten. Schwarzgefärbtes, pappartiges Papier. Beschriftung mit gelber Tinte.

S.1: พระสมุคนิพนโคลงสุภาสิษ เล่ม ๒

S.5 - 55, 63 - 113 : Eine Sprichwortsammlung allgemeinen, moralisierenden Inhalts. Die Verse sind abgefasst im Metrum des khlōng sī suphāp und khlōng krāthū. Der Text liegt möglicherweise bereits in einer gedruckten Ausgabe vor. Alle ubrigen Seiten sind unbeschriftet.

๓๔.๑ : ๑๑.๓ ซม. ๑๑๖ หน้าพับ. สมุดไทยคำ. เส้นรง.

น. ๑ พระสมุคนิพนโคลงสุภาสิษ เล่ม ๒

น. ๕ - ๕๕, ๖๓ - ๑๑๓ : รวมสุภาษิตทั่วไปที่มีใจความเกี่ยวกับศีลธรรม ลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ และโคลงกระทู้ หนังสือเรื่องนี้ อาจจะมีฉบับพิมพ์แล้ว หน้าอื่น ๆ นอกจากนี้ไม่ได้เขียนข้อความ

ตัวอย่างที่ ๓

28.2 : 5.4 cm. Palmblatthandschrift. 23 Bl, beiderseits beschriftet.

Bei einem Teil der Bl. sind die Ränder abgebrochen, wodurch ein Teil des Textes verlorengegangen ist.

S.1 : 1 - 46 : Rezepturen für verschiedene Krankheiten (z.B. Hautkrankheiten, Magenbeschwerden u.a.) und Vorschriften für die Herstellung der für die Heilung der Krankheiten notwendigen Medikamente.

๒๘.๒ : ๕.๔ ซม. หนังสือใบลาน. ๒๓ ใบ, จารทั้งสองหน้า. ขอบใบลานส่วนหนึ่งฉีกขาดไป และเนื้อเรื่องบางตอนขาดหายไป.

น. ๑ - ๔๖ : อธิบายเรื่องโรครักษาไข้เจ็บต่าง ๆ (ตัวอย่างโรคผิวหนัง โรคกระเพาะและอื่น ๆ) และมีคำบรรยายที่ใช้สำหรับรักษาโรค หนังสือตัวเขียนในตัวอย่างที่ ๓ ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง ดังนั้นรายการชื่อเรื่องจึงเว้นว่างไว้.

โดยที่หนังสือตัวเขียนแต่ละฉบับมีลักษณะพิเศษเฉพาะเล่ม ผิดกับหนังสือตัวพิมพ์ซึ่งในการพิมพ์แต่ละครั้งผลิตหนังสือได้หลายฉบับ และหนังสือแต่ละฉบับมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ดังนั้นผู้ทำบัตรรายการหนังสือตัวเขียนจึงต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน สิ่งที่เป็นต้องบันทึกลงในบัตรรายการหนังสือตัวเขียนได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ปีที่เขียนหรือคัลลอก จำนวนเล่ม จำนวนหน้า วิธีการเขาเล่ม ความกว้างยาวของหน้ากระดาษ ขนาดเนื้อที่บนกระดาษที่จับตัวอักษรไว้แล้ว จำนวนบรรทัดในแต่ละหน้า ภาษา และตัวอักษรที่ใช้บันทึกเรื่องราวในหนังสือตัวเขียน รายละเอียดเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้รองรับการเขียน และวัสดุที่ใช้สำหรับเขียน ลักษณะลายมือเขียน ชื่ออาลักษณ์ รวมทั้งสาระสำคัญของเนื้อเรื่อง